Suomessa on otettava käyttöön rahastoitu työllisyysvastuumalli

Hallitusohjelmakirjaus: Työllisyysrahastolle säädetään uusi tehtävä. Palkkatukien ja muiden työnantajille suunnattujen työllistämistukien rahoitus siirretään sen hallinnoitavaksi. Samalla yli 50 työntekijän työnantajille yksityisellä ja julkisella säädetään joustava työllisyysvastuu.

Tausta: Pitkäaikaistyöttömyys on noussut historiallisen korkealle tasolle samaan aikaan, kun julkisen talouden sopeutuspaineet uhkaavat heikentää työllisyyspalveluja. Työllisyysalueet rahoittavat palveluja yleiskatteisen valtionosuusrahoituksen kautta, mikä altistaa palkkatuen ja muut välityömarkkinapalvelut alueelliselle säästöpaineelle juuri silloin, kun työttömyys kasvaa ja palvelutarve on suurin.

Korkea suhdannetyöttömyys on historiallisesti muuttunut korkeaksi rakenteelliseksi työttömyydeksi ilman tehokkaita ja vakaasti rahoitettuja välityömarkkinatoimenpiteitä. Palkkatuen tarkoitus on hajauttaa työnantajan riskiä työmarkkinasyrjäytymisvaarassa olevan palkkaamisessa ja on siten välityömarkkinoiden ydintoiminto.

Perusteluosa: SOSTE esittää rahastoivaa, joustavaa ja tulosperusteista työllisyysvastuumallia. Mallissa yli 50 työntekijän työnantajille julkisella ja yksityisellä sektorilla säädettäisiin työllisyysvastuu vaikeassa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden työllistämisestä. Samalla Suomi liittyisi yleiseurooppalaiseen linjaan. Lähes kaikissa Euroopan unionin jäsenmaissa on käytössä jokin työllisyysvastuumalli.

Työnantaja voisi täyttää vastuunsa kolmella tavalla: työllistämällä pitkäaikaistyöttömiä, vammaisia ja osatyökykyisiä sovittujen työntekijämäärään suhteutettujen raja-arvojen verran, tekemällä kompensaatiosijoituksia Työllisyysrahastoon, alihankkimalla työpanoksia järjestöiltä tai sosiaalisilta yrityksiltä tai jollain sopivalla yhdistelmällä näistä.

Mallin logiikka muistuttaa päästökauppaa. Työmarkkinasyrjäytyminen on yhteiskunnallinen haitta, jonka kustannukset jäävät nykyisin pitkälti julkisen talouden ja yksilön kannettaviksi. Työllisyysvastuumalli asettaisi työmarkkinasyrjäytymiselle hinnan ja ohjaisi työllistämistä sinne, missä se tapahtuu luontevimmin ja vaikuttavimmin.

Työllisyysrahaston vastuulle siirrettäisiin työnantajille suunnatut työllistämistuet, joista tärkein on palkkatuki. Lisäksi rahasto voisi rahoittaa työolosuhteiden järjestelytukea, työhönvalmennusta sekä työnantajien neuvontaa ja koulutusta vaikeassa työmarkkina-asemassa olevien työllistämiseksi.

Rahastomallin keskeinen etu on, että palkkatuki saataisiin pois työllisyysalueiden yleiskatteisen valtionosuusrahoituksen ja alueellisen säästöpaineen piiristä. Rahastoiminen loisi palkkatuelle vakaamman, alueellisesti tasavertaisemman ja suhdanteita tasaavan rahoitusperustan.

Vaikutusarvio: Työllisyysvastuumalli vahvistaisi vaikeassa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden työpanoksen kysyntää ja madaltaisi työnantajien rekrytointiriskiä. Malli tukisi erityisesti osatyökykyisten ja vammaisten, sekä työmarkkinasyrjäytymisen riskissä olevien nuorten, ikääntyneiden ja maahanmuuttajien työllistymistä.

Kunnille ja työllisyysalueille malli tarjoaisi väylän vahvistaa välityömarkkinoita ilman, että palkkatuen rahoitus jää alueen kuntien taloudellisen kantokyvyn varaan. Yhdistyksille, säätiöille ja sosiaalisille yrityksille malli loisi nykyistä vahvemman roolin välityömarkkinoiden ekosysteemissä. Suuremmille työnantajille malli tarjoaisi joustavan tavan osallistua työmarkkinasyrjäytymisen ehkäisyyn.

Kustannukset: Työllisyysvastuurahasto rahoitettaisiin pääosin työnantajien kompensaatiosijoituksilla. Valtio sijoittaisi rahastoon alkupääoman ja osallistuisi sen rahoitukseen myöhemmin tulosperusteisesti sen mukaan, miten rahastolla rahoitetut palvelut tuottavat julkisen talouden nettosäästöjä.

Pitkällä aikavälillä malli vahvistaa julkista taloutta vähentämällä pitkäaikaistyöttömyyden, työmarkkinasyrjäytymisen ja etuusriippuvuuden kustannuksia sekä siirtämällä osan työllistämisen rahoituksesta suurten työnantajien yhteisvastuun piiriin.

Lisätietoja: erityisasiantuntija Tatu Raitis, tatu.raitis@soste.fi, 040 128 9048